

BRANIČ 2/2000

Slobodan ŠOŠKIĆ, advokat u Beogradu

VLAST I OSTVARIVANJE PRAVA I SLOBODA ČOVEKA I GRAĐANINA

U našim uslovima života teško je govoriti o organizovanoj vlasti koja je u opštem interesu, te samim tim o ostvarivanju prava i sloboda građanina. Vršenje vlasti u toj meri je iskompromitovano da ona i ne liči na organizovani oblik društvene zajednice. Vlast je postala stvar privatnog karaktera onih pojedinaca i grupa koji imaju političku moć da takvu vlast urede.

Uzalud je podsećati na ustavne norme koje govore da je SRJ zasnovana na vladavini prava; da zakoni moraju biti saglasni sa ustavom; da su izvršna i zakonodavna vlast vezane zakonom, te da su slobode i prava čoveka i građanina ograničeni jednakim slobodama i pravima drugih i kada je to ustavom utvrđeno (Član 9 Ustava SRJ).

Šta reći o tome da je vlast u SRJ organizovana na načelu podele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Kako funkcionišu ove tri vlasti i da li je njihova funkcionalna organizovanost takva da nijedna ne dominira drugima? To su osnovna pitanja koja su nebrojeno puta tretirana od strane uglednih teoretičara i mislilaca, čije konstatacije i primedbe ostaju jednostavno bez ikakvog učinka.

Mi smo kao društvo organizovano u državnoj zajednici, zapali u takav čorsokak da se takav primer retko može naći bilo gde usvetu. Otuda se opravdano postavlja pitanje gde su uzroci takvoj vlasti i šta se može uraditi da vlast počne da funkcioniše u javnom interesu.

Za nas advokate, koji se u svakodnevnom radu najdirektnije suočavamo sa funkcionisanjem vlasti, takva situacija postaje nepodnošljiva; mada je ta nepodnošljivost rđave vlasti postala mora velikoj većini društva. Ono što je primetno već na prvi pogled jeste da je izvršna vlast postala dominantna, tj. postavljena iznad zakonodavne i sudske vlasti. To znači potpuno izvitoperenje sistema podele vlasti, a korist za one koji su u izvršnoj vlasti do razmera takvih privilegija kao da je u pitanju privatna država. Neko je rekao da postojeći režim počiva na tri osnovna stuba moći: 1. Oružanoj sili; 2. Finansijskoj moći; 3. Medijima. Oružanom silom se vlada telima građana; Finansijska moć omogućava vladavinu nad stomacima; a Mediji vladavinu mozgovima. Ovaj zaključak, dat jezgrovitom, sasvim bobro slika i zapaža prave uzroke naše veoma teške situacije. Međutim, taj zaključak istovremeno upućuje i na budućnost; zapravo ukazuje da smena pojedinaca na vlasti ne može dovesti do promene situacije. Potrebno je promeniti režim koji omogućava takvu vlast, koja je sva koncentrisana da bi se pojedinci održali na njoj radi

zadovoljavanja ličnih interesa.

U postojećim uslovima nema nikavih izgleda da se sudska vlast učini samostalnom i nezavisnom, i da se uz pomoć nje mogu ostvarivati ljudska prava i slobode građanina. Sve ostaje na pukoj deklaraciji, bez ikakvih izgleda da se ostvari ono što je zapisano u ustavima i zakonima. Jednostavno, sve što je propisano pozitivnim propisima ostaje mrtvo slovo na papairu, bez ikakvih garantija i mogućnosti da se ostvari. Radi se zapravo o takvoj vlasti koja se kreće ka stalnoj manipulaciji pravima i slobodama pojedinaca, ka takvim ciljevima koji su u potpunoj disharmoniji sa opštim interesima.

Takoreći do juče živeli smo u uslovima takve društvene organizacije u kojoj su, manje-više, funkcionisale razne ustanove i institucije, da bismo sada konačno bili suočeni sa potpunom degradacijom svega postojećeg. Pogledajmo šta je sa školstvom, univerzitetom, zdravstvom, privredom i ekonomijom, sudstvom, upravom i raznim drugim oblastima života, pa ćemo doći do zapanjujućih konstatacija.

Neko će reći da su to prevashodno pitanja prava, koja se mogu rešiti boljim - kvalitetnijim pravnim normama i da naša svest treba da bude usmerena u tom pravcu, kao što to postojeći režim želi da saopšti, zbog čega neprestano menja propise izgovarajući se da je to neophodno radi unapređenja svih društvenih odnosa koji se regulišu zakonom.

Deo izvršne vlasti, oličen u policiji, postao je apsolutan. Niko nije nizašta nadležan osim nje. Ona propisuje ponašanja i kada zakon drukčije određuje, ona izvršava ili ne izvršava svoje obaveze; ide čak dotle da arbitrira da li će se pravosnažne i izvršne sudske odluke izvršavati. Vlast policije postala je vlast iznad svake druge, od koje se i sud plaši; a ne obrnuto - da se i ta vlast plaši suda, u smislu poštovanja i uvažavanja suda kao organa koji konačno i kompetentno rešava sporne odnose u društvu i člje odluke ne može niko drugi da ignoriše i nipodaštava.

Sve se to radi bez ikakvog ustručavanja, razmetljivo i bahato do apsurdna. pravo je shvaćeno kao skup pravila koja nikoga ne obavezuju, a oni koji imaju oružanu silu uvek su u pravu zahvaljujući toj sili sa kojom mogu da raspolazu i onoliko koliko im to dozvoljava pojedinac ili grupa političkih moćnika. Politička funkcija je iznad prava i ona određuje način ponašanja ovog dela izvršne vlasti. To uostalom važi i za čitavu izvršnu vlast koja bez ikakvih skrupula vlada svojim uredbama i odlukama, ignorišući zakone kojima su konkretni društveni odnosi sasvim drukčije rešeni. Raskorak između zakona i vladinih uredbama i drugih podzakonskih akata rešava se u korist vladinih akata, te se tako stvara atmosfera bezzakonja i potpune samovolje pojedinaca oličenih u liku državnih činovnika.

Uzalud velika galama političara da smo mi društvo zasnovano na vladavini prava, kada naša stvarnost to očigledno demantuje i kada to više ni ideološki obojen pojedinac ne može da negira. Jednom rečju, naša vlast nije naša; ona je vlast nekih drugih - njihova privatna vlast. Smešno deluje trud pravnih teoretičara i stručnjaka, koji pokušavaju da sa stanovišta nauke i struke ukažu na puteve uređenja države i vršenja vlasti, kada to oni koji imaju moć jednostavno i ne slušaju.

Tako smo polako svi postali nemi podanici privatne vlasti koja, kada preduzima represivne mere, želi da pokaže da je ona opšta i u interesu čitave zajednice.

Naša država postala je instrument nasilja nad životima građana, držeći ih u lavirintu bezizlaza, uz objašnjenje da su neki spoljni faktori krivi za trenutno težak opšti položaj građana. Takve svakodnevne političke floskule, izrečene sa ciljem da se postojeći sistem održi na vlasti, nisu ništa drugo nego kleptokratska nastojanja da se ostane na vlasti.

Uzimaš mi sve, čak i ono što mi je i pozitivnim i prirodnim pravom dato, a objašnjavaš mi to potrebom trenutka i stanjem koje su drugi uzrokovali.

Kod nas zakonodavna vlast služi samo kao ukras parlamentarizma, jer upravna vlast uopšte faktički nije zavisna od zakonodavne. Ne pamtimo osudu vlade od parlamenta i u situacijama kada se uzbuni javnost do mere koja se ne može opisati, što svedoči o niskoj političkoj svesti predstavnika naroda us kupštini. Ona je pod strogom paskom svojih partija, kojima zloupotreba poverenja naroda koji ih je posredno birao nije nikakva opasnost, čak ni za sledeće izbore koji se uz veštu političku propagandu dobijaju nezavisno od prethodno neispunjenih očekivanja. Naravno, ovako se može postupati samo u narodu čiji građani imaju nisku političku svest i kojima se može manipulirati, prvenstveno propagandom nacionalističke mistifikacije i postojećom mitomanskom tradicijom.

No, bilo kako bilo, možemo konstatovati da su pravničko obrazovanje i advokatska profesija dovedeni do besmisla, do negiranja slobode čoveka i građanina. To jednako vredi kako za upravu, tako i za sud. Ali kada je u pitanju sud, onda se moraju istaći i brojne primedbe na račun sudija, čiji je duh sveden na poslušništvo i kukavičluk, koji su ophrvani strahom pristali da unize tako uzvišeno zvanje. Zato treba podržati one sudije koje su digle svoj glas protiv svakog političkog ili bilo kog drugog uticaja, čija nastojanja za poštovanjem zakonitosti ulivaju nadu u rehabilitaciju pravničke profesije i uspostavljanje pravne države. Te druge, autohtone sudije, uslov su za razvoj demokratije u našoj državi i paradigma pobune pravnika protiv neprava i uzdizanja politike iznad zakona. Njihova broba za samostalnost i nezavisnost treba da bude podržana od strane advokature i njenih komora, kao profesionalnih organizacija, jer takva podrška tim sudijama olakšava njihovu borbu i oslobađa one zaplašene da se pobune protiv neprava i samovolje.

Advokaturi, kao i svakom čoveku i građaninu, potreban je samostalni i nezavisni sud, uz čiju se pomoć jedino garantovano mogu ostvarivati ljudska prava i slobode. Stvaranjem samostalnog i nezavisnog suda, kao institucije sudke vlasti, ostvaruje se bitna pretpostavka za uspostavljanje pravne države. Sudovi, po prirodi svoje delatnosti, pokrivaju celokupnu privatnu sferu građanskog života i pojavljuju se kao čuvari slobode i slobodnog života građana. Ali to mogu samo oni sudovi koji su nezavisni od vlade i oni koji nisu ni pod čijim uticajem. Davno je izjavio profesor Lazar Marković da je dobro sudstvo merilo kulturnog nivoa jedne zemlje i da bez takvog sudstva ne može biti ni u jednoj državi prave slobode i prave kulture, dostojne čoveka i njegove misije na zemlji.

Svemu ovome treba dodati i činjenicu da su stranke u svom

političkom delovanju, putem propagande u elektronskim medijima, postale glavni faktor koji utiče na formiranje javnog mišljenja. Složenim i veštirim manipulacijama ide se dotle da se prava i slobode čoveka i građanina prikažu kao prava koja im država daje, a ne prava koja im po prirodoj pripadaju. Naši građani moraju da razviju svest o svojim pravima i slobodama, kao civilizacijskoj tekovini, a ne da se prema njima odnose kao da od države dobijaju milost koja zavisi od dobre volje parlamenta ili vlade. Oni treba da shvate da od države treba tražiti da ih zaštiti od gaženja tih prava, kako od strane države tako i od strane drugih pojedinaca. Takva svest lakše će se ostvariti ukoliko političke stranke u svom političkom delovanju budu pokazivale istinsku spremnost za poštovanje prava i sloboda građanina, i njihovo ostvarivanje u životu.

Međutim, vlast koja nije spremna da ustanovi pravni poredak i da ga potom, ostvaruje, negira i samu potrebu građana za državom, jer građani su se udružili u državnu zajednicu ne bi li svoja prava i slobode nesmetano i sigurno uživali. Državna vlast koja je zasnovana na korupciji ne vodi računa o pravima i interesima građana, i tako postaje najveća prepreka njihovom ostvarivanju. Takvo stanje u državi stvara, kao što je kod nas, opšte neraspoloženje i potrebu za smenom takve vlasti, budući da je takva vlast sama sebi cilj, a njenim nosiocima privilegija radi pribavljanja ličnih koristi.

Uopšte uzet, naša vlast se i kod nas, i u svetu, ocenjuje kao kleptokratska, kao ohlokratska, i u kojoj se ne mogu ostvarivati prava i slobode građanina jer građanin nije osnovna vrednost države i društva. Svest o tome da je pojedinac kao individua osnovni činilac civilnog društva, a ne kolektiv unutar koga se gubi pojedinac i njegova ličnost, mora da postane osnovna politička orijentacija da bi se ostvarile osnovne pretpostavke demokratskog društva. Oni koji su na vlasti u okviru postojećeg režima, kao i oni koji bi želeli da preuzmu tu vlast u okviru istog sistema vlasti, agresivno napadaju koncepciju pojedinca kao individue, ističući kolektivizam kao osnovni ideološki stav na kome počiva vrednosni sistem i društva i vlasti. Naravno, veštirim zavođenjem društva da je kolektivizam nužan za ostvarivanje državnih i nacionalnih ciljeva mnoge političke stranke očigledno pokazuju da njih pojedinac kao ličnost ne interesuje, da slobode i prava čoveka i građanina nisu spremne da poštuju, čime se umanjuju uslovi za ostvarivanje demokratskog života i uspostavljanje demokratske vlasti.